

Fijnstof: norm gehaald, probleem niet opgelost

Position paper TNO voor het rondetafelgesprek over herziening van de richtlijnen inzake luchtkwaliteit, op 23 februari 2023

Inleiding

De rondetafel staat in het teken van het EU-voorstel voor het aanscherpen van grenswaarden voor fijnstof, en de mogelijke impact voor burgers, bedrijven en gemeenten in Nederland. TNO doet al meer dan 20 jaar onderzoek naar fijnstofemissie, -verspreiding, -blootstelling en bronherkenning. Daarnaast beheert TNO het Nederlandse luchtkwaliteitsmodel LOTOS-EUROS en levert expertbijdrages aan de Emissieregistratie. Recent heeft TNO een [nieuwe visie](#) geschreven op het toekomstige Nederlandse fijnstofbeleid.

Oproep aan de Tweede Kamer

Niet elk fijnstofdeeltje heeft dezelfde impact op de gezondheid. Zo is zeezout niet zo schadelijk, maar uitlaatgassen wel. De huidige normen en meetmethoden gaan echter uit van de massa van alle deeltjes tezamen. Dit kan beter. Nederland bereikt de grootste gezondheidswinst als we ons beleid baseren op de omvang van de deeltjes, hun vorm en chemische reactiviteit. Het is ook belangrijk te weten waar deze deeltjes zich bevinden; er is niet één aanpak die op elke locatie hetzelfde werkt. Een maatwerkaanpak is kostenefficiënter, omdat bedrijven en burgers gerichte maatregelen kunnen treffen om uitstoot van fijnstof te verminderen. TNO roept daarom op tot het ontwikkelen van een gerichte aanpak van fijnstof.

Analyse

Vooropgesteld: gezond fijnstof bestaat niet. Elke reductie van fijnstof levert dan ook winst op. De vraag is echter of de huidige en toekomstige normen wel efficiënt zijn. Deze normen gaan namelijk uit van het terugdringen van de massa aan fijnstof in de lucht. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt naar de omvang van de deeltjes, hun vorm en chemische reactiviteit. Het is een grofmazige aanpak, met bijkomende impact op de samenleving.

Zo zullen bijvoorbeeld de heel kleine deeltjes, die dus nauwelijks iets wegen, dieper in de longen terechtkomen. Dit ultrafijnstof (UFP) is een categorie die door sturen op de reductie van de massa fijnstof in de lucht niet of onvoldoende aangepakt wordt. Dit wordt ook onderkend door de staatssecretaris Heijnen in haar [brief](#) aan de Tweede Kamer waarin aanvullend beleid voor UFP wordt aangekondigd.

Het gaat echter niet enkel om ultrafijnstof. Ook deeltjes met daarin carcinogene organische verbindingen of zware metalen zijn meer verdacht dan sommige andere soorten fijnstof. Bovendien is de samenstelling van fijnstof, en daarmee de schadelijkheid, niet in elke omgeving hetzelfde. Bij de huidige normen voor fijnstof, en de metingen daarvan (PM10 of PM2.5), worden deze belangrijke eigenschappen van fijnstof nog niet bepaald. Het niet specifieker naar fijnstof kijken, heeft gevolgen. Want wat je niet meet kun je ook niet duiden en effectief aanpakken.

Visie en voorstellen

Er blijkt al veel mogelijk te zijn om het fijnstofprobleem in Nederland steviger aan te pakken. De huidige metingen en tijdreeksen zijn waardevol, evenals ingezet beleid om de PM10 en PM2.5 blootstelling te reduceren. Daar moet Nederland vooral mee doorgaan. Maar om tot een nieuwe fijnstofaanpak met extra gezondheidswinst te komen, stelt TNO de volgende stappen voor:

Stap 1: De fijnstofsamenstelling bepalen

Hoeveel fijnstof komt er in een bepaald gebied voor? Om wat voor soort fijnstofdeeltjes met bijbehorende eigenschappen gaat het? Wat zijn de bronnen? In deze verkennende fase spelen vooral onafhankelijke (kennis)instellingen een belangrijke rol.

Stap 2: Brongerichte monitoringsstrategie inrichten

Provincies, gemeenten, (milieu)omgevingsdiensten en kennisinstellingen gaan aan de slag met lange-termijn-monitoring van fijnstofeigenschappen, zoals grootte en reactiviteit. Daarbij maken zij gebruik van een meetinstrumentarium om doelgericht beleid te ontwikkelen.

Stap 3: In kaart brengen van luchtkwaliteit in ruimte en tijd

Zo is het mogelijk om op lokaal niveau te achterhalen hoe de fijnstofkaart eruit ziet en wat de meest belaste plekken zijn. En met de nodige ondersteuning van kennisinstellingen, omgevingsdiensten en GGD kunnen gemeenten en/of provincies gepaste maatregelen nemen om de blootstelling op de meest belaste locaties te verminderen.

Stap 4: Lokaal een gezondheidsrelevante indicator voor fijnstofmengsels bepalen

Hier bepalen we de impact van lokale fijnstofmengsels op de volksgezondheid. Vooral op dit vlak hebben we nog een grote informatieachterstand en zullen we dus op zoek moeten naar nieuwe manieren om meer inzicht te krijgen in de gezondheidsimpact van verschillende fijnstofdeeltjes. Innovatieve (data) technologie zou een belangrijke rol kunnen spelen. Op basis van alle verzamelde informatie en analyses wordt het mogelijk om sneller in te spelen op een lokale situatie. Hiermee kunnen kennisinstellingen, omgevingsdiensten en GGD in de toekomst gericht aangeven welke maatregelen er lokaal nodig zijn en welke gezondheidswinst dat oplevert.

Stap 5: Lokaal fijnstofbeleid voor gezondheidswinst opzetten

Provincies en gemeente maken op basis van het voorgaande een fijnstofbeleid dat rekening houdt met de factoren die in een specifieke omgeving van belang zijn. Niet op elke plek zijn veel maatregelen nodig, het gaat om de juiste maatregel op de juiste plek. Om dat zo gericht mogelijk te kunnen doen, gaat de overheid in gesprek met gezondheidsdiensten en (industriële) stakeholders. Zo houdt de overheid niet alleen een vinger aan de pols, maar leveren die gesprekken ook informatie op die weer van pas komt bij het doorvoeren van verbeteringen. Naast een goede monitoring is er ook een vorm van lokale handhaving nodig om erop toe te zien dat alle partijen zich aan de afspraken houden.

Dit is ook haalbaar. Zodra voor de gerichte aanpak is gekozen en middelen zijn vrijgemaakt, is het mogelijk om binnen twee jaar het benodigde meet- en modelinstrumentarium geïnstalleerd te hebben. De stappen die daarvoor nodig zijn, zijn in TNO's visie document nader toegelicht. De nieuwe inzichten die het nieuwe instrumentarium oplevert, kan de overheid dan vanaf 2026 meenemen bij het aanscherpen van het fijnstofbeleid.

Contactpersoon: Tim Kreuk, manager Public Affairs (tim.kreuk@tno.nl)